

ravanja identiteta onih Bunjevaca koji sebe smatraju integralnim djelom hrvatske suvremene nacije. Hrvati u Srbiji sa svojih 57.900 pripadnika predstavljaju drugu po brojnosti manjinsku skupinu u Vojvodini iza mađarske, jedina su manjina koja je trpjela etnički motivirano nasilje i kada su u pitanju negativnosti, s obzirom na to da je autor govorio o Romima, niti jednom nije naveo da Hrvati bivaju prvima kada su u pitanju negativnosti očitovane od strane većinskoga naroda, a stereotipije i negativne predodžbe o Hrvatima često premašuju one koje se tradicionalno vezuju za Rome.

U osmome dijelu knjige „Perspektive multikulturalizma“ (str. 223-229), koji zapravo predstavlja zaključak ove značajne studije autor se vraća na početak svoje osnovne teze, a to je da velika većina aktualnih politika multikulturalnosti zapravo ne odgovara prirodi suvremenih etnokulturološki šarolikih društava. Međutim, iako su se mnoge od ovih politika prema autoru pokazale neuspješnim, autor smatra da ih je potrebno redefinirati i pokušati pronaći nova rješenja, jer bi odustajanje od istih u uvjetima nepovratne multikulturalnosti, posebice europskoga kontinenta, bilo trajno pogubno.

Na koncu, studija Gorana Bašića značajno je djelo koje pored više nego solidnih teorijskih upliva i prikaza, donosi i solidni prikaz literature, te svakako predstavlja dobar smjerokaz za sve zainteresirane istraživače kada su u pitanju kompleksne teme etniciteta i multikulturalnosti, ali i šire zainteresiranog čitateljstva koje se ovom tematikom tek nastoji upoznati.

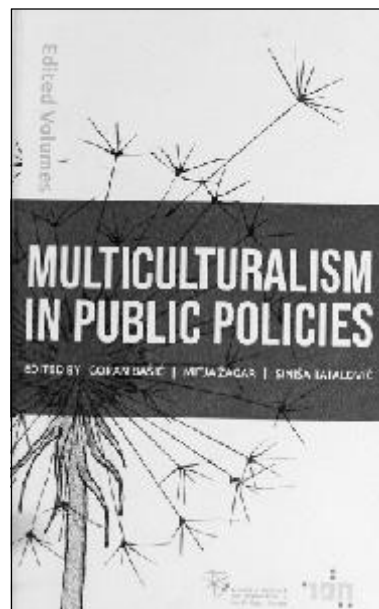
Knjiga je tiskana u nakladi od 300 primjeraka.

Darko Baštovanović

Goran Bašić, Mitja Žagar, Siniša Tatalović, ur., *Multiculturalism in Public Policies*, Edited Volume, Academic Network for Cooperation in South - East Europe, Institut društvenih nauka Beograd, Institut za etničke studije Ljubljana, Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti Zagreb, 2018., 211 str.

Pitanje upravljanja kulturološkim različitostima, jedan je od većih izazova s kojim se suočavaju skoro sva kulturološki različita društva koja na svom teritoriju imaju značajni udio ljudi drukčijih kulturoloških posebnosti u odnosu na većinsko stanovništvo. Čini nam se važnim već na početku istaknuti da je ovo jedno od ključnih pitanja koje kolkvijalno rečeno opterećuje europski kontinent već stoljećima. Istina, ovo nije novi fenomen, s obzirom na različitosti koje su utkane u europski kako geografski tako i kulturološki prostor. Jedan je ovo od fenomena na koji i suvremena društva, odnosno države sa svojim birokracijskim aparatima traže odgovor i konkretne mehanizme kako bi se osigurali što kvalitetniji modeli za stvaranje najprije osnovnih pretpostavka, a kasnije i konkretnih politika u cilju osiguravanja uvjeta za suglasje velikoga broja različitosti. Kada kažemo različitosti i kulturološke posebnosti u europskome kontekstu, onda je važno biti svjestan jednoga čimbenika a to je etnicitet, taj jedan pojam koji u europskome kontekstu predstavlja polazišnu osnovu za sve suvislije debate i konkretnija tematiziranja upravo tih različitosti europske zbilje. Etnicitet je nesumnjivo jedan od najznačajnijih čimbenika kako europske zbilje, ali isto tako i svih gibanja i društvenih procesa na starome

kontinentu. On zapravo predstavlja fenomen iz kojega proistječu svi drugi koncepti kao što su različitosti, identitet, multikulturalizam, nacija itd. Njegova višeznačnost i kompleksnost u suvremenim društvenim znanostima već desetljećima podgrijevaju znanstvene debate i različita sporenja, no s druge strane, unatoč svojoj kompleksnosti i utemeljenosti u europskoj zbilji, ovaj fenomen i dalje ne dobiva dovoljnu pozornost od strane znanstvene zajednice kakva mu je neophodna. Situacija je još složenija na rubnim prostorima europskoga kontinenta gdje je etnicitet postao ne samo od onih aspekata koji ga se tiču, već je on čimbenik cjelokupnih društvenih procesa, praktički točka od koje se mora krenuti ukoliko se želi razumjeti bilo koji drugi društveni aspekt europskoga ruba, a tu svakako mislimo na istočne i jugozapadne dijelove kontinenta. Prostor su ovo gdje je etnicitet svjedočio i svoje razarajuće učinke, i to nakon onoga vremena kada se u ostatku Europe vjerovalo da su takvi učinci okončani velikim drugim ratom, i da je nastupilo vrijeme mira i utvrđivanja novih povezivanja među europskim državama, koje su osjetile svu razarajuću moć etničke usijanosti. Ovo su samo neki od razloga koje smo naveli kako bismo ukazali na važnosti bavljenja ovim pitanjem, bez dubljega tematiziranja, držimo da je važno ovom pitanju pristupiti sustavno i temeljito. Upravljanje kulturološkim različitostima, kako se do sada očitivalo, odnosno kreiranje konkretnih javnih politika, zahtijeva i duboko znanstveno tematiziranje uz ozbiljni metodološki okvir. I dok su politike multikulturalnosti na europskoj razini osmišljavane uz prethodna temeljita znanstvena temati-

ziranja, u bivšim socijalističkim državama istoka i jugozapada Europe ovo nije bio slučaj. Uzmimo samo kao primjer Srbiju, državu u kojoj preko 15 posto ukupnoga pučanstva pripada nacionalnim manjinama, još uvijek zarobljenoj u tranzicijskim procesima i demokracijskom preustrojavanju političkoga sustava, u kojoj manjinske politike imaju simulativni pristup bez jasne agende i sustavnoga pristupa, ali koja je ujedno i kandidatice za članstvo u velikoj europskoj obitelji. No, bez daljnjega duljenja, ukažimo na ono što nam je ovdje glavna zadaća, a to je da bi nepravedno bilo reći da znanstvenih uvida u ovo područje nema, istina veoma malo, ali daleko je veći problem to što i pored istina ne tako čestih, jasnih znanstvenih publiciranja, države i njihove institucije, praktički ovo nastavljaju ignorirati i pitanju etniciteta i dalje pristupaju simulativno bez dubljih uvida, ignorirajući sve negativne učinke koje to može prouzročiti.

Veliko iznenađenje u 2018. godini svakako je bio rezultat velikoga truda koji je uložila skupina stručnjaka iz nekoliko država nastalih raspadom negdašnje socijalističke federacije i koja je na svjetlo dana iznijela zbornik radova, a moglo bi se reći i vodič konkretnih politika, pod nazivom *Multiculturalism in Public Policies*, koji su priredili eminentni stručnjaci iz područja manjinskih politika: Goran Bašić, Mitja Žagar i Siniša Tatalović. Već na početku kao vrednotu ovoga zbornika možemo istaknuti upravo to što je nastao kao produkt znanstvenoga umrežavanja nekoliko znanstvenika, odnosno institucija iz regije, bez obzira na to koliko se često sam termin regija činio kao floskula i prilično nejasna odrednica kada je u pitanju prostor takozvanoga Zapadnog Balkana. Činjenica je da zemlje na ovoj prostoru imaju manje ili više slične karakteristike kada je u pitanju proces demokratizacije i tranzicijski izazovi, a svaka od tih država u susjedstvu ima svoju manjinu. Kako smo naveli, sabrani uradci pred nama rezultat su znanstvenoga umrežavanja, jer je glavni nositelj istraživanja bila Akademska mreža za suradnju u Jugoistočnoj Europi, koja je zapravo mreža eksperata i znanstvenih institucija, kao što su Institut društvenih znanosti iz Beograda, Institut za etničke studije iz Ljubljane, Fakultet političkih znanosti iz Podgorice, Fakultet političkih znanosti iz Zagreba. Čini nam se važnim istaknuti činjenicu da umrežavanje, bilo znanstveno bilo u političkim okvirima, kada su u pitanju politike koje se tiču nacionalnih manjina, nisu česta pojava. Zbornik pred nama je podijeljen u sedam tematskih cjelina odnosno svaki autorski uradak zapravo

predstavlja jednu cjelinu. Prvi je uradak Mitje Žagara, „Diversities, Multiculturalism, Inter Culturalism and Diversity Management in Southeast Europe“ (str. 8-36), koji zapravo pruža uvid u aktualno stanje i kompoziciju jugoistočnoga djela europskoga kontinenta, dosadašnjih praksa upravljanja kulturološkim različitostima, kao i mogućih rješenja za unaprjeđenje cjelokupnih politika, jest i svojevrsni uvod u dublje razumijevanje ove kompleksne tematike i povoda za objavljivanjem jednoga ovakvog zbornika. Drugi uradak autorice i autora Ružice Jakešević i Siniše Tatalovića, „Security Policies, Practices and Narratives on Migration in the Countries on the Balkan Route“ (str. 36-62), na interdisciplinarni način pruža uvid u sigurnosne izazove s kojima se suočavaju zemlje takozvanoga Zapadnoga Balkana u procesu migracijskih valova, koji u posljednjih nekoliko godina potresaju europski kontinent. Iako bi se nekom možda moglo čudnim učiniti zbog čega se jedan ovakav uradak nalazi u zborniku koji se u svojoj biti bavi pitanjima tradicionalnih manjina na europskome tlu, ne treba nikako olako prijeći preko činjenice da su u posljednjih nekoliko godina migranti iz neeuropskih država dali snažni uteg debatama o samoj biti multikulturalizma, te da u samoj europskoj praksi klasificiranja etničkih zajednice i dalje postoji stanovita zabuna oko pojmova kao što su tradicionalne i nove nacionalne manjine, autohtone zajednice i inogeni narodi itd. Uradci koji zatim slijede su onaj Gorana Bašića: „Policy of Multiculturalism in Serbia: Between Legal Confusion and Social Segregation“ (str. 63-94), zatim Antonije Petričušić i Siniše Tatalovića, „In

Search of Multicultural Elements of the Croatian Minority Policy: Threatening Assimilation and Cultural Segregation“ (str. 94-128), Mirze Smajića, Multiculturalism in Bosnia and Herzegovina (str. 129-150), Danijele Vuković Čalasan, „Multiculturalism Policy in Montenegro“ (str. 150-182), Rubin Zemon, „Macedonian Salad: Managing Virtual Reality among the Imaging of the Nation-State, Dreaming Multiculturalism and Developing Bi-Cultural Policies“ (str. 182-211). Navedeni uradci nastoje prikazati aktualne politike multikulturalnosti u pojedinim državama Zapadnoga Balkana, kao i one aspekte koji se nalaze kao zapreka socijalnoj koheziji ovih multietničkih društava. Iako ovom prilikom nećemo posebno prikazivati svaki uradak, važno nam je istaknuti da su autori svaki iz svoje vizure, ali metodološki više nego utemeljeno, kroz aktualni prikaz upravljanja kulturološkim različitostima, nastojali ukazati na sve one probleme u dosadašnjoj nefunkcionalnosti institucionalnih mehanizama. Nakon iščitavanja svakoga rada, moglo bi se zaključiti da teorijske postavke o multikulturalizmu i dalje ostaju aktualne za teorijska promatranja, ali da konkretne politike koje bi trebale biti utemeljene na njima i dalje očituju svoje nedostatke i funkcionalnost.

Na koncu, moramo reći da je zbornik konceptualno više nego zaokružen, tematske cjeline se nadovezuju jedna na drugu i logički su dobro posložene, autori su nastojali u uradcima dati dobar pregled literature i svakako će ovaj zbornik koristiti svakom zainteresiranom istraživaču. No, ostaje i dalje upitno na koji će način ovakvo štivo naći svoj put do kreatora konkretnih politika i hoće

li multikulturalne teorije i dalje ostati samo u domeni puke teorijske potrošnje bez konkretnijih učinaka kako bi se mogli stvoriti okviri i mehanizmi koji bi bili odgovor na aktualne probleme koji bez prestanka tiskaju društva na europskome rubu.

Darko Baštovanović

Hilda Heinrich, *Sa šporelja u majkinoj kujni : starovinska bunjevačka ila*, H. Heinrich, Subotica, 2017., 195 str.

U Subotici je 2017. godine tiskana knjiga *Sa šporelja u majkinoj kujni* s podnaslovom *starovinska bunjevačka ila* autorice Hilde Heinrich. Iz samog naslova i podnaslova jasno se zaključuje kako se radi o svojevrsnoj kuharici koja ima za cilj prikazati bunjevačku prehranu i jela. No, može se zaključiti i da će ova kuharica biti pisana bunjevačkom ikavicom jasno određujući još jedan cilj publikacije: očuvanje bunjevačkog govora.

U uvodu, svojevrsnom predstavljanju autorice, sama napominje kako čitatelja ne treba zavarati njezino ime i prezime. Ona je po ocu podunavska Njemica, odrasla u bunjevačkoj obitelji u Tavankutu u kojoj je naučila „i bunjevačke adete i bunjevačka ila“. Autorica u uvodu zahvaljuje kazivačima koji su joj pomogli oko pojedinih recepata što ukazuje na to da je ova kuharica i terenski istraživački rad. Ukupno je 14 kazivača (3 muškarca i 11 žena) iz Tavankuta, Ljutova, Subotice, Bikova, Male Bosne i Đurđina. Najstariji kazivač je rođen 1921., a najmlađi 1956. godine.

Knjiga započinje poglavljem „Stari bunjevački adeti oko svetkovanja i spravljanja ila“ u kojem autorica opisuje prehranu Bunjevaca i jela onako kako ih